

ІНФОРМУВАТИ, ЩОБ ДІЯТИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ НОВИН

Микола Рожик

*кандидат історичних наук, доцент історичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка*

За 25 років відновленої незалежної України очевидним стало те, що історично зумовлена поступовість її розбудови вимагає всебічно продуманих політичних заходів, безкомпромісного поборювання зловорожих антиукраїнських загроз як внутрішніх, так і зовнішніх ворогів. Зазвичай їхні дії прикриваються цинічною брехнею, фальшивою пропагандистською патетикою, розпалюванням ненависті. Українське суспільство, освоюючи широку світоглядну систему прогресивних цінностей, прагне подолати невігластво, неосвіченість й досягти очищення в різних соціальних сферах. Значною мірою це стосується і української журналістики, яка, долаючи труднощі, виходить на рівень вимог часу. “Якісна журналістика – це глибокий аналіз на засадах ґрунтовних знань та порівняння на основі серйозних джерел (всезагальних, суттєвих, а не на сторінках інтернету)”, вважає Ольга Герасим’юк. Це складова ефективного захисту від інформаційних провокацій, зловісних вигадок, брудних нападок, які інфікують свідомість загалу, витісняючи реальне сприйняття сьогодення. Йдеться про готовність вітчизняних ЗМІ до дієвого захисту від інформаційної агресії, зокрема російської, й успішно протидіяти як кремлівсько-сепаратистській агентурі в Україні, так і відкритим сепаратистам з “Новоросія ТБ”, телеканалу “Інтер”, де, як писала Наталія Іщенко, продовжується підривна діяльність російської “спецури”. Тепер, коли московський агресор нав’язує культ злої сили й веде ненависницьку антиукраїнську пропаганду, лише добре інформоване суспільство здатне себе успішно захистити. Недарма Ф. Бекон стверджував: “Ми стільки можемо – скільки знаємо”.

Історичні зрушення в Україні звершуються не лише в Києві, а й на місцях, в обласних центрах, тож регіональні ЗМІ покликані висвітлювати й аналізувати обумовленість подій та сукупність фактів і реакцію суспільства на них. Новітня українська журналістика дала добрі приклади належного професійного донесення інформації про суспільне життя на місцях, проблем громад, розслідування гострих конфліктів і про позицію в них влади.

Щобільше окремі медійники, відповідаючи на виклики часу, намагаються узагальнити позитивну практику й запропонувати науковообґрунтовані системні зміни в діяльності регіональних ЗМІ, зокрема на телебаченні. Цінною в цьому відношенні є опубліковане завідувачем кафедри радіомовлення і телебачення, професором, доктором філологічних наук Василем Лизанчуком і викладачем факультету журналістики Парасковією Дворянин навчальне видання [1].

У вступі до свого навчального посібника автори окреслили теоретичні пріоритети і практичні завдання для підготовки сучасних журналістських кадрів, виходячи з таких позицій: знання та інформація – стратегічна основа всебічного поступу цивілізованого суспільства, що вкрай важливо для України, проти якої розв’язана тотальна агресія на інформаційному фронті у поєднанні із масштабною війною Росії проти Української держави.

На думку П. Дворянин і В. Лизанчука, журналістика – це система, яка має потенціал і спроможність відображати й предметно означувати дійсність. В Україні у телеєфірі, зокрема на регіональних телеканалах, часто переважають передачі, які вихолошують у глядацького загалу мотивацію “інтелектуального, естетичного і морально-духовного збагачення”, завдають шкоди просвітницько-виховній та інтегруючій функції.

Центральне і регіональне телебачення, як і всі ЗМІ, мають діяти виважено, точно і конкретно з позицій україноцентризму, щоб запобігати загрозі “інформаційного колоніалізму”. Навчання майбутніх журналістів передбачає освоєння у повсякденній роботі “патріотичного професіоналізму” як найдієвішого для забезпечення інформаційної незалежності, об’єктивності і правдивості.

Студенти факультету журналістики, опановуючи телекомунікаційну теорію і практику, мають засвоювати професійні навички і формувати особисті переконання для відстоювання української національної ідеї державотворення. Автори ставлять добре продумані завдання творення новин на регіональних каналах, формування загальнолюдських моральних цінностей, якостей державницького мислення. Професор В. Лизанчук у публікації “На цвинтарі розстріляних ілюзій...”, яка передувала виходу у світ названого навчального посібника, наголошував на гострій необхідності “згуртувати суспільство на національних засадах, сконцентрувати сили для відсічі підступному, небезпечному агресору”.

Українські медійники забезпечують мільйони громадян важливими новинами, інформують зовнішній світ про становище в Україні. При цьому зобов’язані докладно знати сучасні процеси розвиваються так, що народ справді відповідальніший і мудріший за політиків. Шляхом позитивних змін він пройшов далі за них. Давно відома істина, що “влада часу – закон гідний поваги”, прикметно втілюється в Україні. Вона “може пишатися тим, чого досягла за останні три роки. У найважчі дні в історії держави українці зібралися й досягли прогресу в розбудові нової країни”, сказав посол США Дж. Пайєт.

Видання П. Дворянин і В. Лизанчука укладено таким чином, щоб виразно розкрити для студента ці безпрецедентні масштабні зміни й ті проблеми, які при цьому виникають. Виховати національну журналістську еліту можливо, лише засвоївши універсальні знання закономірностей історичного поступу українського суспільства.

Видання “Новини на регіональному телебаченні” призначене сприяти такому навчально-освітньому завданню. Воно структуровано так, що у трьох перших розділах розглянуто актуальні теоретичні питання діяльності регіонального телебачення, а саме: комунікативні методи дослідження новин та їхнє місце в інформаційному просторі України. Інші чотири розділи присвячені практичній діяльності журналістів, методам

творення новин і структурі новинних випусків. Масштабність і значущість вибраних для вивчення проблем вказують на те, що автори намагалися врахувати новітні вимоги щодо професійної підготовки майбутніх медійників, зокрема формування у них високих морально-етичних якостей, чіткої національної й громадянської відповідальності.

У першому розділі, в якому новини регіонального телебачення розглядаються як наукова проблема у навчальному процесі, наголошується на тому, що поступ людства найгісніше пов'язаний і узалежнений від комунікації та інформації. Посилання на вітчизняних і зарубіжних дослідників дало можливість з'ясувати сутність такого поняття як “новина – новини”, що є визначальним для діяльності мас-медіа. Журналістика в новітніх умовах може стати впливовою силою комунікативної взаємодії між журналістом і суспільством, доносячи об'єктивну інформацію і перевірений професійний аналіз, або ж мімікрувати як політичний проект на замовлення, втягнутися у політичні ігрища компроматів, “зливів” й набути вигляду фальшивого правдоборства, втративши будь-яку об'єктивність. Такого штибу ЗМІ натягують на себе маску захисника свободи слова й нападають на державні інституції, накидаються на ті сили і окремих діячів, на яких вказує їм замовник.

Конкретні приклади певної різноманітності поглядів, думок і оцінок щодо сутності новин, так званої “щоденної поновлюваної гри”, широкого і вузького поняття “новина”, показують як змінюються реципієнти у процесі створення новин. Огляд наукових досліджень про вітчизняне телебачення, посилання на практику регіональних телеканалів та виробників телевізійних передач дає можливість студенту осягнути масштабність завдань, які має розв'язувати сучасний медійник.

Відомо, що в журналістиці істина і совість, копітка творча праця, відповідний рівень знань і політичної культури забезпечують людську гідність і свободу думання. Сьогодні перспектива українських ЗМІ залежить від того, як вони сприймаються реципієнтами. В умовах комбінованої війни Росії проти України важливо розуміти, як вказують П. Дворянин і В. Лизанчук, таку проблему, як “ідентичність агресора”. Її складовою стало те, що тисячі найнятих журналістів в медіагрупах Росії з лютим завзяттям нав'язують кожному росіянинові “шматок” Путіна, а за межами РФ, так званий “русский мир” а-ля Путін і патріарх Кіріл. Відроджується для практичного вжитку досвід геббельсівської пропаганди одурманювання й промивання мізків. Це дає змогу тиражувати на увесь світ брехливу вигадку про те, що Україна друга після США ворожа до РФ країна.

Автори видання вважають путінську антиукраїнську агресію логічним продовженням політики московської (царської) і комуністичної імперії, офіційного, впродовж усієї історії, виплоджування російськомовного поліетнічного населення, як політично несвідомого натовпу для використання в неоімперських авантюрах. Російськомовність експлуатується як злісна антиукраїнська сила для “психологічних трюків” і цинічного винищування всього українського. Історія Московії, Росії, СРСР, а тепер і РФ переповнена брутальними злочинами проти українства. Москва вишукувала, вербувала і підкуповувала сили підтримки такої політики. Так були залучені “регіонали”, зокрема на Луганщині, котрі розігрували свою “простонародність на телебаченні і радіо Донецької і

Луганської областей. Для пропагандистських впливів використовувалися монтаж, маніпулювання словом, зорові образи, акустичні образи і т. ін. Внутрішній ворог підступно використовував агентуру РФ і “корисних ідіотів”, спекуляції на демократії, пацифізмі і правозахисних гаслах. Перед медіаресурсом регіону гостро постала проблема вийти із маргінесу і перетворитися у потужну інституцію, здатну дати відсіч будь-якому наклепництву, брехні, зловорожим посяганням. Йдеться про те, щоб телебачення в цьому регіоні було силою у становленні стабільності і повноти української влади.

Комунікативні методи дослідження регіонального телебачення дають змогу побачити причинно-наслідкові зв'язки і виявити тенденції реального ходу подій замість транслявання політичних замовлень. Журналістика не трамплін для політичної кар'єри. Її призначення відображати об'єктивність, а не викривлені уявлення, підпорядковуючись кон'юнктурі. Як підкреслюють автори, суспільна функція журналістів “інформувати про події в житті суспільства”, а не спричиняти “деструкції соціального характеру”, розповсюджувати фальшиві концепції нейтралітету, коли необхідно протистояти злісній антиукраїнській московській пропаганді.

Запропонована методологія пізнання озброєє методом відображення і поліпшення сутності новин регіонального телебачення і перспективного доповнення новою телевізійною інформацією”, йдеться у рецензованому виданні.

Дотримання таких методів у процесі творення повідомлень вимагає правильного вицлювання суспільного факту; не порушувати його достовірності вибором тих чи інших суттєвих чи не суттєвих зв'язків; не розглядати факти відірвано від інших у певній галузі; осмислювати їх із врахуванням загальних закономірностей; виявляти спадковість фактів, що дозволяє синтезувати знання про дійсність “у контексті всеукраїнських і загальнолюдських соціогуманістичних цінностей”.

На порядку денному стоїть питання позбутися псевдооб'єктивності, розмивання громадянської позиції, затемнення історичної правди. Сучасна глобалізація уніфікує особисте і національне, тому для підготовки кадрів для ЗМІ є методи “україноцентричного аналізу новинних повідомлень регіонального телебачення”. Вони вироблені на базі досліджень відомих теоретиків і практиків і мають синтетичний характер. Тематично змістовна насиченість новинних випусків з урахування вказаних методів є важливою передумовою усунення шкідливих дезінтегруючих впливів, засилля негативу, брехні і маніпуляцій.

Автори навчального посібника привертають увагу до численних прикладів, оцінок подій. Розглядають позиції і висновки відомих спеціалістів у сфері соціальної комунікації, соціології, журналістики, новітньої української історії і політології. Це дозволяє студентам скористатися корисними рекомендаціями і глибоко розуміти як проводити в журналістській роботі, в індивідуальній творчості “ідею українського державного самоздійнення”, допомагати українському громадянству краще орієнтуватися у соціальній дійсності, мати зважене розуміння того, в якому світі воно існує. Сьогодні комунікативна взаємодія “журналіст – реципієнт” реалізується в зоні постановки і розв'язанні проблем, в зоні позитивних емоцій. Таку тріаду визначають автори як засадничу у творчому житті журналіста. У цьому відношенні можливості регіонального телебачення, як складової частини загальнонаціонального ресурсу, доволі масштабні.

Йдеться про розповсюдження інформації духовно-інтелектуального змісту й національної вартості, “яка в демократичному суспільстві вільно пульсує по вертикалі (від покоління до покоління) і по горизонталі (на рівні одного покоління чи особи)”.

У посібнику зазначається, що тематика і змістовна насиченість новин, їхня зображально-текстова напруженість і ненапруженість перебувають у прямій залежності від суспільно-політичної ситуації в області, Україні і світі. Чисельні приклади практичної діяльності регіональних ТРК зосереджують увагу майбутніх журанлістів на масштабності і складності опанування процесом відбору і висвітлення новин, цінність яких, насамперед, полягає у забезпеченні “духовної інформаційної мобільності нації”. Значна частина четвертого розділу репрезентує яскраві приклади, як доносити засобами телебачення правдиву історію України, цінність її мови, як зміцнювати віру у свої сили, в майбутнє нації і держави, утверджувати життєдайні основи розвитку суспільства, захищати правду і впливати на утвердження справедливості, творити позитивний образ українця і України у сучасному світі.

Сьогодні в українському суспільстві постійно присутня стурбованість і занепокоєння внутрішніми проблемами й зовнішньою загрозою. Події Революції Гідності 2013 – 2014 рр. всупереч великим сподіванням народу остаточно не утвердили справедливості. Олігархічний капітал і розв’язана Російською Федерацією загарбницька війна проти Української держави продовжують напружувати суспільство. В силі залишилися ті, хто паразитує на ресурсах держави і свої витрати відшкодовує за рахунок коштів мільйонів українців. Такі умови узалежнюють ЗМІ тим, як їх сприймає суспільство і як впливає на них комерціалізація, яку розгорнули олігархи, скуповуючи для своїх інтересів телерадіоорганізації, друковані органи масової комунікації, наймаючи журналістів.

Василь Лизанчук і Парасковія Дворянин на основі значного досвіду практичної роботи стверджують, що розповсюдження “професійними комунікаторами високоморальних фактів, подій, явищ лежить у площині професійної етики журналістів і веде до утвердження у суспільстві переконань щодо необхідності толерантності як основної цінності та засобу виживання у сучасному світі”.

Історія людської цивілізації свідчить, що “хто володіє інформацією, той володіє світом”. Сьогодні для українців це означає: “Хто володіє інформацією, той володіє Україною”, зауважують автори видання. Для вітчизняної журналістики вирізняються два шляхи. Один із них – це професійна діяльність високих стандартів і творчих пошуків, принципова і національно відповідальна. І інший шлях – занурення у комерцію заради беззастережної вигоди. Наймана робота на замовлення олігархічного капіталу і різних, пов’язаних з ним політичних сил, в тому числі ворожих і антиукраїнських. Регіональне теебачення може зануритися в хащі різних домислів, негативних уявлень, шкідливих впливів на всю роботу телеканалів. Тим, кому чужі національні ітереси, реформування держави заради здійснення європейських прагнень, непотрібна морально світоглядна журналістика. У посібнику розкривається не менш небезпечне явище в інформаційному просторі: “патріотична істерія”, яка глушить і затирає реальне сприйняття соціальних процесів і здоровий глузд взагалі. Автори з висоти свого багатого журналістського досвіду чи не в кожному розділі звертають увагу студентів на такі випробування і небезпеки у їхній майбутній професійній роботі. Вони аргументовано з залученням багатьох переконливих фактів й наукових узагальнень попереджають про

це й доцільно орієнтують майбутніх медійників на виважену діяльність й уникнення неправильних підходів і дій.

Авторське опитування показує, що лише 56 % працівників регіональних телеканалів розуміють, які негативні наслідки спричиняє “відсутність професійного патріотизму”. Недопустимим є “балансування” державного погляду з антидержавним, “щоб рейтинги розколювали суспільство й доводили країну до війни та окупації”. Журналісти, застосовуючи знання правдивої історії, культури, економіки, філософії, української мови, політології та інших наук, повинні створювати такі новинні випуски на регіональних телеканалах, які б сприяли формуванню “соборної особистості”, виховували б патріотизм, відданість і самопожертву заради України. Такими присутніми настановами завершується п’ятий розділ посібника.

У наступних розділах висвітлено особливості структури повідомлень співвідносно з глобальними комунікаційними процесами і прискоренням інформаційного обміну, визначено реальні дії медійників у рамках формування загальнонаціональної ідентичності й збагачення якості професіоналізму загалом. Автори ведуть мову як про труднощі і складнощі у цій сфері, так і відповідально визначають найоптимальніші (в тому числі перевірені на власному досвіді) моделі підготовки до широкого розповсюдження телевізійних новин, використання новітніх прийомів їхньої верстки та інших особливостей новинного процесу. Вивчаючи ці та інші професійно значущі питання, студенти мають ефективну нагоду засвоювати досвід кращих українських журналістів, а також характерні досягнення у цій сфері зарубіжних ЗМІ. Компаративний вимір цих матеріалів збуджує безумовну зацікавленість й дає можливість збагачуватися кращими творчими досягненнями для майбутньої професійної діяльності. Такий, по суті справи, своєрідний лабораторний аналіз і тренінг журналістської майстерності з погляду педагогіки та евристики є не тільки вискоєфективним, а й емоційно наближує студента до досягнення реалій майбутньої професії. Крім того, для професіонала важливо знати, що чинники, які визначають способи верстки телевізійних новин, подачі теми, крім змістовної насиченості, композиційної побудови і жанрової різноманітності новинних матеріалів, зумовлюють тематичну єдність, географію повідомлень, їх оптимальне розташування і психологічну особливість сприймання інформації (візуальна, екранна і ін.).

Для регіонального телебачення необхідне переосмислення принципів і функцій діяльності, морально-психологічної кореляції тематично-змістовної насиченості новинних передач тощо. Теоретичні знання зі сфери соціальних комунікацій, які пропонуються студентам, П. Дворянин і В. Лизанчук вважають засадничими для досягнення прагматичної мети нового покоління української журналістики, адже доведеться діяти так, щоб послідовно втілювати Концепцію і Доктрину інформаційної безпеки України, Державну програму розвитку українського інформаційного простору. Зважаючи на складні умови – це непросте завдання.

У “Додатках” до навчального видання вміщені співзвучні тематичні розділи і сучасності оригінальні документи: публікація заслуженого журналіста України Світлани Кабачинської, аналітичний матеріал про сучасні українські ЗМІ на тлі політичних протистоянь і міжетнічних відносин історика і журналіста Ростислава Мартинюка і лекція викладача української мови у Колумбійському і Єльському університетах Юрія

Шевчука. Зміст і політична загостреність цих документів прикметна для сьогодення і безперечно корисна для навчально-педагогічного процесу як для студентів-журналістів, так для всіх, кому небайдуже майбутнє України.

В історії європейської цивілізації здавна відоме аксіоматичне твердження: “Довгим є шлях через настанови, коротким і дієвим через приклади”. Такі дві складові навчання і виховання доцільно використані у посібнику для виразного і дохідливого викладу матеріалу. Автори збалансовано вдаються як до корисних настанов, так і сили прикладів. Текст захоплює продумано підібраним фактичним навчальним матеріалом, який робить зрозумілим і доступним кожне теоретичне положення, наукові висновки й оцінки.

Автори присвятили своє видання 25-річчю відновлення незалежності соборної Української держави. Його різноманітні матеріали змістовно пов’язані з цією важливою історичною подією, розкривають значення українських ЗМІ в процесах становлення новітньої національної державності.

Важливою змістовною складовою навчального тексту є продуманий методичний апарат, який додано до кожного розділу. Це питання для самоконтролю, які визначають завдання для вивчення суттєвих науково-теоретичних узагальнень, прикметних фактів, характерних деталей, назв і дат. Доцільно доповнюють визначені навчальні цілі окремі завдання для самостійної роботи, орієнтовна тематика студентських наукових досліджень і списки літератури по темі кожного розділу.

Навчальний посібник П. Дворянин і В. Лизанчука це кваліфіковано дібраний арсенал знань, обґрунтованих настанов і рекомендацій для дієвої громадянської поведінки і роботи молодих медійників. Журналіст як професіонал і особистість є освіченою частиною соціального й культурного середовища. Він тиражує його настрої, прагнення, заперечення, стимулює дії суспільства до масштабних перетворень. Сьогодення вимагає від української журналістики розвінчування ворожої “пропагандистської каламуті”, яку розводить Москва, гострої критики демагогічної риторики, примітивної позірності і сиромудрості вітчизняних владців. Для цих цілей назване видання забезпечує базові знання і науково-теоретичну готовність. Науково-публіцистичний рівень і відповідність сучасним вимогам забезпечать йому помітне місце в навчально-виховному процесі і в практичній роботі випускників факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Автори заклали добрий початок для підготовки наступних навчальних видань, хрестоматій, практикумів з дотичних проблем журналістської освіти.

Кожна наступна дія на цьому шляху буде продовженням попередньої, бо такою є стратегія безперервного нарощування сили української журналістики, до чого прагнуть автори навчального посібника “Новини на регіональному телебаченні”.

Список використаної літератури

1. Парасковія Дворянин. Новини на регіональному телебаченні : навчальний посібник / П. Дворянин, В. Лизанчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 262 с.

Стаття надійшла до редколегії 09.10.16

Прийнята до друку 25.10.16